

 <p style="text-align: center;">Norm for informasjonssikkerhet - www.normen.no</p>	<p>Utgitt med støtte av:</p>
<h2>Databehandlingsansvar og avtaler i forbindelse med tjenesteutsetting i kommunal sektor</h2>	<p>Støttedokument Faktaark nr 46 Versjon: 2.0 Dato: 01.12.2011</p>

Målgruppe Dette faktaarket er spesielt relevant for:	☒ Leverandør ☒ IKT-ansvarlig ☐ Forsker ☐ Prosjektleder	☒ Sikkerhetsleder/ sikkerhetskoordinator ☒ Virksomhetens leder/ledelse ☐ Forskningsansvarlig	☐ Medarbeider/ansatt ☒ Databehandler ☒ Personvernombud
Ansvar	Kommunen skal sørge for nødvendige helse-, omsorgs- og sosialtjenester til alle som bor eller oppholder seg midlertidig i kommunen (jfr. kommunehelsetjenesteloven § 1-1). Kommunen skal utføre de tjenestene som ikke er lagt til et statlig organ.		
Gjennomføring	<p>Planlegges og gjennomføres i forbindelse med tjenesteutsetting av kommunale helse-, omsorgs- og sosialtjenester til andre, f.eks.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ til en privat aktør, f.eks. et sykehjem (både ideelle og kommersielle aktører er omfattet), ○ til et interkommunalt selskap, ○ til en annen kommune (utenfor en formell vertskommune/samarbeidskommune-modell) <p>Når en kommune overfører ansvaret for en lovpålagt tjeneste til en vertskommune i en vertskommune/samarbeidskommune-modell etter kommuneloven, er ikke dette tjenesteutsetting. Vertskommunen har i slike tilfeller overtatt ansvaret for tjenesten og yter tjenesten til innbyggere som er bosatt i kommunene som deltar i vertskommune/samarbeidskommune-modellen.</p>		
Formål	Formålet med faktaarket er å angi prinsipper for personvern og informasjonssikkerhet i forbindelse med at en kommune tjenesteutsetter kommunale tjenester. Faktaarket angir databehandlingsansvaret ved tjenesteutsetting, og hvilke avtaler som skal inngås, både der kommunen ikke skal være databehandler for tjenesteyteren, og der kommunen skal være databehandler for tjenesteyteren.		
Omfang	Alle kommuner som tjenesteutsetter helse-, omsorgs- og sosialtjenester, og som innebærer at tjenesteyteren blir databehandlingsansvarlig for helse- og personopplysninger. Vanligvis vil tjenesteyteren ha selvstendig journalføringsplikt.		
Hjemmel	<ul style="list-style-type: none"> • Personopplysningsloven § 13 og § 15 • Helseregisterloven § 13, § 16 og § 18 • Kommunehelsetjenesteloven § 1-1 • Helsepersonelloven § 39 • Personopplysningsforskriften § 2-15 og § 3-1 • Pasientjournalforskriften § 15 		
Referanser	<ul style="list-style-type: none"> • Norm for informasjonssikkerhet, kapittel 5.8 (www.normen.no) • Faktaark 10 - Bruk av databehandler (ekstern driftsenhet) 		

Definisjoner:

Databehandlingsansvarlig:

Den som bestemmer formålet med behandlingen av helse- og personopplysningene og hvilke hjelpemidler som skal brukes.

Så lenge kommunen yter tjenesten vil dette være kommunen, under tjenesteutsetting, vil det være tjenesteyteren.

Databehandler:

Den som behandler helse- og personopplysningene på vegne av den databehandlingsansvarlige.

Hvis kommunen drifter EPJ-systemet / fagsystemet for tjenesteyteren, vil kommunen være databehandler.

EPJ-system (elektronisk pasientjournalssystem):

Elektronisk system med nødvendig funksjonalitet for å registrere, søke frem, presentere, kommunisere, redigere, rette og slette opplysninger i elektronisk pasientjournal.

Fagsystem:

En applikasjon eller et IT-system som behandler helse- og personopplysninger. Begrepet systemløsning brukes også om et fagsystem. Eksempler på fagsystem er: pleie- og omsorgssystem (PLO), legekantorsystem og barnevernssystem. Opplysninger i ulike fagsystemer kan både utgjøre elektronisk pasientjournal (EPJ) og annen tjenstedokumentasjon.

Kommune:

Med kommune forstås også fylkeskommune.

Tjenesteutsetting:

Innebærer at en kommune overlater definerte helse-, omsorgs- og/eller sosialtjenester til en ekstern virksomhet, eks. en privat aktør, et interkommunalt selskap eller en annen kommune.

Tjenesteyter:

En privat aktør, et interkommunalt selskap eller en annen kommune som har påtatt seg å utføre definerte helse-, omsorgs- og/eller sosialtjenester for en kommune.

Nr.	Handling
1.	Databehandlingsansvaret. Utgangspunkt I utgangspunktet er kommunen databehandlingsansvarlig for behandlingen av helse- og personopplysninger i forbindelse med kommunale helse-, omsorgs- og sosialtjenester.
2.	Databehandlingsansvaret ved tjenesteutsetting a) Når en kommune tjenesteutsetter helse-, omsorgs- og sosialtjenester - f.eks. en sykehjemstjeneste - til en tjenesteyter, er det denne tjenesteyteren som blir databehandlingsansvarlig for de helse- og personopplysningene som tjenesteyteren behandler. b) For tjenesteyteren innebærer dette at det er tjenesteyteren som må sørge for å ivareta de registrertes personvern (krav om innsyn, retting og sletting av opplysninger mv.), lovverkets krav til informasjonssikkerhet, meldeplikten overfor Datatilsynet mv. c) For de registrerte brukerne (pasienter, tjenestemottakere mv.) innebærer dette at de må forholde seg til tjenesteyteren, og ikke kommunen, med tanke på krav om innsyn, retting og sletting av opplysninger mv.
3.	Tjenesteutsetting. To modeller for drift av EPJ-system / fagsystem Når en kommune tjenesteutsetter helse-, omsorgs- og sosialtjenester til en tjenesteyter, kan dette skje etter to modeller: Modell 1): Kommunen drifter <i>ikke</i> EPJ-systemet / fagsystemet for tjenesteyteren. Konsekvens: Kommunen har hverken rollen som databehandlingsansvarlig eller databehandler. Modell 2): Kommunen drifter på en eller annen måte EPJ-systemet / fagsystemet for tjenesteyteren. Konsekvens: Kommunen har ikke rollen som databehandlingsansvarlig, men har rollen som databehandler for tjenesteyteren.

Nr.	Handling
4.	<p>Nærmere om modell 1: Avtale ved tjenesteutsetting - kommunen drifter <i>ikke</i> EPJ-systemet / fagsystemet for tjenesteyteren</p> <p>a) Når en kommune tjenesteutsetter helse-, omsorgs- og sosialtjenester til en tjenesteyter, må partene inngå en kontrakt som regulerer tjenesteutsettingen (tjenesteutsettingsavtale).</p> <p>b) Tjenesteutsettingsavtalen bør beskrive hvilken helseinformasjon tjenesteyter skal motta (og, følgelig, hvilken helseinformasjon kommunen skal utlevere) i forbindelse med overtakelse av tjenesten, og hvordan denne informasjonen skal formidles.</p> <p>c) Kommunen bør i tjenesteutsettingsavtalen sikre seg råderett over helse- og personopplysningene i EPJ-systemet / fagsystemet etter at tjenesteyterens oppgave med å levere tjenestene opphører (innenfor taushetspliktreglene). Dette kan skje når en annen virksomhet vinner konkurranse om å levere den aktuelle tjeneste, men også om tjenesteyteren går konkurs eller avvikles av annen årsak. Ved plutselig avvikling må kommunen kunne videreføre tjenestene uten opphold. Utlevering av medisiner, hjelp med måltider, følge til lege mv. er oppgaver som ikke tåler utsettelse på flere dager. For opplysninger i pasientjournal kan den enkelte pasient etter pasientjournalforskriften § 15 motsette seg slik overføring eller kreve sin journal overført til annet bestemt helsepersonell eller til en annen bestemt virksomhet. Dersom det er praktisk mulig skal pasientene gjøres kjent med sin rett til å motsette seg overføringen. Det anbefales derfor å avtalefeste at pasientene skal få uttale seg før råderetten til helse- og personopplysningene overføres til kommunen fra tjenesteyteren.</p> <p>d) Kommunen bør i tjenesteutsettingsavtalen også regulere hvordan og i hvilke situasjoner helse- og personopplysninger skal utleveres fra tjenesteyteren til kommunen, se nærmere i pkt. 6.</p> <p>e) Det er ingen formkrav til denne tjenesteutsettingsavtalen.</p>
5.	<p>Nærmere om modell 2: Avtale ved tjenesteutsetting - kommunen drifter EPJ-systemet / fagsystemet for tjenesteyteren (kommunen er databehandler)</p> <p>a) Hvis kommunen på en eller annen måte skal drifte EPJ-systemet / fagsystemet for tjenesteyteren, er tjenesteyteren databehandlingsansvarlig, se pkt. 2 a). Imidlertid vil kommunen i en slik situasjon bli databehandler for tjenesteyteren. Partene må da inngå både en tjenesteutsettingsavtale og en databehandleravtale.</p> <p>b) Kommunen bør i tjenesteutsettingsavtalen sikre seg råderett over helse- og personopplysningene i EPJ-systemet / fagsystemet etter at tjenesteyterens oppgave med å levere tjenestene opphører, i samsvar med pkt. 4 d).</p> <p>c) Tjenesteutsettingsavtalen bør beskrive hvilken helseinformasjon tjenesteyter skal motta (og, følgelig, hvilken helseinformasjon kommunen skal utlevere) i forbindelse med overtakelse av tjenesten, og hvordan denne informasjonen skal formidles.</p> <p>d) Det er formkrav til en databehandleravtale. Faktaark 10 inneholder et eksempel på en formriktig databehandleravtale, som kan tilpasses i det enkelte tilfellet.</p> <p>e) Det er ikke noe i veien for å slå sammen tjenesteutsettingsavtalen og databehandleravtalen til ett dokument, bare formkravene for en databehandleravtale blir fulgt.</p> <p>f) Kommunen har kun lovlig adgang til helse- og personopplysninger hos tjenesteyteren på bakgrunn av rollen som databehandler.</p>
6.	<p>Utlevering av helse- og personopplysninger fra tjenesteyteren til kommunen (uansett om kommunen er databehandler for tjenesteyteren eller ikke)</p> <p>a) Helseregisterloven setter i dag forbud mot at en virksomhet får tilgang til helseopplysninger i en annen virksomhet ved å gjøre oppslag direkte i den andre virksomhetens system; tilgang på tvers er ikke tillatt. Dette innebærer at når kommunen er databehandler, se pkt. 5, kan kommunen <u>ikke</u> hente / bruke data som finnes i EPJ-systemet / fagsystemet til tjenesteyteren ved å gjøre oppslag direkte i systemet.</p> <p>b) Imidlertid vil kommunen kunne ha behov for data fra tjenesteyteren, f.eks. i forbindelse med kommunens IPLOS-rapportering. I et slik tilfelle må opplysningene <u>utleveres</u> fra den databehandlingsansvarlige tjenesteyteren til kommunen.</p>

Nr.	Handling
	<p>c) Forespørsel om utlevering rettes til databehandlingsansvarlig <u>i samsvar med det som er avtalt i tjenesteutsettingsavtalen</u>. Kommunen må derfor sørge for å regulere utlevering i avtalen med tjenesteyteren, jfr. pkt. 4 d).</p> <p>d) Ved forespørsel fra kommunen om utlevering, må hjemmel for utleveringen oppgis (f.eks. IPLOS-forskriften)</p>
7.	<p>Flere virksomheter kan ha felles EPJ-system / fagsystem, men det stilles krav til logiske skiller</p> <p>a) Flere virksomheter kan ha felles EPJ-system / fagsystem, men det er et absolutt krav at helseopplysningene som tilhører ulike databehandlingsansvarlige, lagres logisk adskilte fra hverandre. Eksempler:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ To kommuner kan ha én installasjon/én lisens av et fagsystem, som ligger i et felles databasesystem, såfremt helseopplysninger fra ulike virksomheter lagres logisk adskilt. Brukernavn, passord og roller for å skille helseopplysninger for flere databehandlingsansvarlige er <u>ikke</u> tilstrekkelig. Se illustrasjon. ○ En tjenesteyter - med selvstendig databehandleransvar - kan bruke kommunens fagsystem og database, såfremt helseopplysningene lagres logisk adskilt fra kommunens øvrige opplysninger. Dette kan eksemplifiseres ved at "Kommune B" i illustrasjonen byttes ut med "Tjenesteyter". Kommune A vil i et slikt tilfelle være databehandler for tjenesteyteren.

